

**POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE
ODDZIAŁ STOŁECZNY IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO**

BIWAK

**BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ**

NR 40

CZERWIEC 2026

1966-2026

BIWAK

BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ

NR 40 CZERWIEC 2026

WYDANIE SPECJALNE „60 LAT KLUBU PTTK VARSOVIA”

OPOWIEŚĆ O KLUBIE „VARSOVIA” – GARŚĆ WSPOMNIENÍ W 60. ROCZNICĘ JEGO DZIAŁALNOŚCI

Jerzy Pamrów

BARBARA KAROLINA PRANDECKA PIERWSZA PREZES KLUBU TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO PTTK „VARSOVIA”

Włodzimierz Majdewicz

KRYSTYNA SERWACZAK WSPOMNIENIE RODZINNE

*Elżbieta Serwaczak-Makowska, Kinga Makowska, Klaudia Makowska
Jerzy Pamrów (współpraca)*

DZIAŁALNOŚĆ KLUBU PTTK „VARSOVIA” W OKRESIE 2022-2025

Jan Piwnik, Daniel Wolborski

MOJA PRZYJAŹŃ I WSPÓŁPRACA Z KLUBEM PTTK „VARSOVIA”

Włodzimierz Majdewicz

OPOWIEŚĆ O KLUBIE „VARSOVIA” – GARŚĆ WSPOMNIENI W 60. ROCZNICĘ JEGO DZIAŁALNOŚCI

Varsovia

Klub Turystyczno-Krajoznawczy PTTK „Varsovia”, zał. luty 1966, m. in. w celu popularyzowania wiedzy o Warszawie, upowszechniania wiedzy o Polsce, organizacji imprez turystycznych; Klub współpracuje szczególnie z Komisją Opieki nad Zabytkami PTTK, środowiskami kombatanckimi z okresu II wojny światowej, Powstania Warszawskiego, Zakładem Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Laskach; główne formy działalności – wycieczki po Warszawie, comiesięczne wieczornice klubowe w siedzibie przy Rynku Starego Miasta, imprezy stałe – „Z Varsovią na spotkanie z historią”, „Muzea Warszawy i okolic”, „Szlakiem Krystyny Krahelskiej ps. Danuta, sanitariuszki AK”; Klub wydaje okolicznościowe znaczki metalowe, plakietki, stemple i comiesięczny „Informator imprez”; patronem Klubu jest wieloletni Wiceprezes Stefan Jaroń Kowalski; Prezesi m.in. Barbara Prandecka, Andrzej Korgol.

Tak zaprezentowana była „Varsovia” w suplemencie do „Encyklopedii Warszawy” wydanym w roku 1996 przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Treść oddaje dość wiernie część działalności Klubu w owym czasie. A Klub miał za sobą już trzydzieści lat działalności. Przyjęto ten zapis w środowisku turystycznym jako swoistą nobilitację Klubu. Żadna jednostka turystyczna działająca na terenie Warszawy nie miała podobnego, osobnego zapisu. Wszelkie informacje zawarte były w ogólnym haśle – turystyka. Była więc duma, że dostrzeżono osiągnięcia, ale zgłaszano też zastrzeżenia. Autorzy hasła w „Encyklopedii” pominęli najważniejszą imprezę Klubu, a mianowicie Rajd „Po kamienistej drodze” kończący się w Pęcicach, poświęcony Powstańcom Warszawskim z Ochoty – odbyło się już wówczas 30 Rajdów. Wytykano też błędy faktograficzne, mianowicie Prezesem Klubu była wówczas Krystyna Serwaczak, nie Andrzej Korgol, zaś patron Klubu Stefan Jaroń Kowalski był tylko rok Wiceprezesem. Mimo tych zastrzeżeń panowało uczucie satysfakcji, że lata pracy zostały dostrzeżone i uhonorowane zapisem w ważnym dla Warszawy wydawnictwie. Zacznijmy więc historię Klubu od początku.

Klub został powołany do życia w dniu 5 lutego 1966 r. Był to rok szczególny – 1000 lat Państwa Polskiego fetowały władze państwowe, 1000 lat od Chrztu Polski władze kościelne. Dwie rocznice bliskie sobie, a jednak konkurencyjne. Miało to duży wpływ na klimat społeczny tamtych lat.

W zebraniu założycielskim uczestniczyły 23 osoby. Zainteresowanych powołaniem Klubu było około 50 osób, w większości z Koła Terenowego „Mazowsze”. Wybrano Zarząd Klubu, przyjęto nazwę „Klub Turystyczno-Krajoznawczy VARSOVIA”. Wybrano władze w składzie następującym:

Prezes	Barbara Prandecka
Wiceprezes	Kazimierz Mańkowski
Sekretarz	Krystyna Serwaczak
Skarbnik	Aleksandra Mańkowska

Kierownicy sekcji:

Turystyki Pieszej	Jan Tyszka
Turystyki Wodnej	Lucjan Mączewski
Turystyki Narciarskiej	Gabriel Chmiel
Krajoznawczej	Janina Szczęsny

Komisja Rewizyjna została wybrana w składzie następującym:

Przewodniczący	Leonard Kancelarczyk
Sekretarz	Ryszard Lewiński
Członek	Sabina Sikorska

W październiku Leonard Kancelarczyk został odwołany, jego funkcję przejął Ryszard Lewiński, do komisji dokooptowano Jadwigę Tyszkę.

Wkrótce Klub liczył ponad 100 osób, 60% to była aktywna młodzież przyciągana do Klubu ciekawymi imprezami, nie tylko turystycznymi. Była w tym zasługa kadry, która przeszła do „Varsovii” z Koła „Mazowsze”, wśród nich Janina Klimkiewicz, Barbara Prandecka, Krystyna Serwaczak, Jan Tyszka, wszyscy z uprawnieniami przodowników turystyki kwalifikowanej.

Dość szybko nakreślono obszary zainteresowań i zaczęto energicznie działać. Państwo popierało pewne rodzaje aktywności, bezpośrednio wspierając je finansowo lub pośrednio poprzez fundusze socjalne zakładów pracy. Dało to możliwości wsparcia finansowego działalności turystycznej pieniędzmi zakładów pracy. Klub, korzystając z ówczesnej struktury PTTK, organizował szkoły kajakowe i narciarskie, spływy, piesze obozy wędrowne, górskie i nizinne, zapraszając na nie młodzież również spoza PTTK. Tam młodzież poznawała kraj, spotykała ciekawych ludzi i zdobywała kwalifikacje. Po obozie zwykle spora część uczestników zapisywała się do Klubu. Tego rodzaju działalność zakończyła się z momentem utraty kontroli nad majątkiem PTTK (schroniska, stacje itp.).

Obóz wędrowny – Kotlina Kłodzka 1968 r. Pierwszy od lewej strony kol. Romuald Pamrów, trzeci kol. Ryszard Ornowicz, piąty kol. Eligiusz Rybarczyk, zaś u dołu z aparatem fotograficznym kol. Jerzy Pamrów
Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Organizowano też wycieczki autokarowe. Już w pierwszym roku działalności odbyły się trzy wycieczki na trasach:

1. Warszawa – Kraków – Wieliczka – Czorsztyn – Szczawnica
2. Warszawa – Toruń – Gdańsk – Kartuzy – Malbork
3. Warszawa – Olsztyn – Giżycko

Tę działalność kontynuowano, ale barierą jej poszerzenia były możliwości finansowe. Działalność Klubu zaczęła się następnie koncentrować wokół kilku obszarów krajoznawstwa. Pierwszy obszar to imprezy o charakterze historyczno-krajoznawczym. Tu możemy przykładowo przywołać trzyetapowy Rajd „Szlakiem wojsk Władysława Jagiełły”, pieszy i motorowy, realizowany w trzech kolejnych latach z zakończeniem w roku 1970 na Polach Grunwaldu. Popularność Rajdu przerosła oczekiwania organizatorów. Przygotowano materiały dla 150 osób, a zgłosiło się ponad 600. Pierwszy etap Rajdu, przebiegający przez Mazowsze, kończył się 17 września 1968 r. w Sochaczewie.

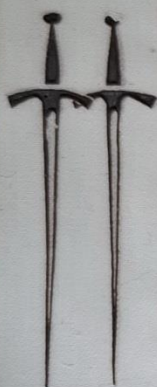
Drugi, odbywający się w dniach 4-6 lipca 1969 r., kończył się w Czerwińsku. Atrakcją dla uczestników była przeprawa łodziami przez Wisłę. Trzeci, najdłuższy, gdyż trasy piesze zaplanowane na 24-31 maja, motorowe zaś w dniach 27-28 maja 1970 r., kończył się na Polach Grunwaldu. Ten etap realizowano we współpracy z olsztyńskim Klubem „Oltupie”.

Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

znajmiamy i ku
wiadomości przy-
nosimy a doku-
mentem tym stwier-
dzamy iż posiadacz tegoż
przebył trasę III raidu
„Szlakami woisk Władys-
ława Jagiełły”.

nie na koniu a maszyną
piekielną bądź na nogach
własnych nie oglądając się
na trudy i niewygodę
dotarł na spotkanie
Jch M-ci Motorowców
i Wszech Piechurów w ostat-
nią niedzielę maja Anno
Domini MCMXX na pola
Grunwaldu.

rganizatorzy

Inny ciekawy przykład działalności Klubu to Turystyczno-Krajoznawczy Rajd na raty „Szlakami Marii Konopnickiej i Feliksa Nowowiejskiego”, organizowany wspólnie z Kołem Terenowym „Śródmieście”. Obejmował 9 etapów realizowanych w okresie od 1 marca do 15 października 1970 r.

1. Śladami Marii Konopnickiej w Warszawie
2. Arkadia – Nieborów – Łowicz
3. Ciechanów – Opinogóra
4. Kalisz – Gusin – Bronów – Poddębice
5. Września – Poznań – Gniezno
6. Olsztyn – Barczewo – Św. Lipka
7. Kraków – Szczawnica
8. Siedlce – Suwałki
9. Krosno – Żarnowiec – Przemyśl z wypadem do Lwowa na grób Marii Konopnickiej

Cele Rajdu to zapoznanie się z twórczością Marii Konopnickiej i Feliksa Nowowiejskiego, włączenie się w obchody 60-lecia śmierci Konopnickiej i 50-lecia „Plebiscytu na Warmii i Mazurach” oraz zaznajomienie się z problemami walki o język i polską szkołę w Wielkopolsce.

Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Do tego obszaru należy zaliczyć rajdy i wycieczki związane z Powstaniem Styczniowym i jego bohaterami, także wycieczkę po Warszawie śladami prezydenta Starzyńskiego.

W latach sześćdziesiątych i długo w następnych, podstawową formą uprawiania turystyki było wędrowanie na piechotę, wykorzystując okazjonalnie pociąg czy autobus. Klub „Varsovia” z inspiracji Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK, we współpracy z Harcerskim Klubem Turystycznym „Wyga”, zorganizował I Ogólnopolskie Spotkanie Klubów Pieszych PTTK. Odkonalo się ono w dniach 2-3 czerwca 1969 r. w Domu Turysty w Warszawie. W spotkaniu uczestniczyło 140 osób reprezentujących

36 Klubów i 12 Okręgowych Komisji Turystyki Pieszej. Klub „Varsovia” reprezentowali: Sunaj Kim-Jędrzejczak – Prezes Klubu, Krystyna Serwaczak, Danuta Ogłaza, Jerzy Pamrów i Eligiusz Rybarczyk. Spotkanie było bardzo udane, nawiązano osobiste kontakty, wymieniano doświadczenia. Ustalono, że takie spotkania powinny odbywać się corocznie w różnych miejscach Polski. Następne zorganizuje Klub „Wiercipięty” ze Szczecina. Ustalono również, że powinna powstać Ogólnopolska Księga Klubów i obarczono tym zadaniem „Varsovię”. Z różnych powodów, głównie materialnych, księga nie powstała, ale nawiązane kontakty przetrwały. Ludzie się spotykali, wymieniali informacje, wzajemnie się wspierali na wielu polach. Jednym z nich była wojna z cenzurą. Jeżeli gdzieś w Polsce zabraniano używania pewnych nazw czy symboli, często padał argument: „A w Warszawie czy Poznaniu pozwalają”, co czasem przesądzało sprawę. Spotkania Klubów odbywały się nadal, a X Jubileuszowe spotkanie znowu zorganizowała „Varsovia” w dniach 29-30 marca 1980 r. Było to ostatnie spotkanie, bo nastały nowe czasy.

Najważniejszą imprezą organizowaną przez Klub był od początku i pozostał do dziś Rajd „Po kamienistej drodze” kończący się w Pęcicach. Klub w swojej 60-letniej historii zorganizował 59 Rajdów „Po kamienistej drodze”.

Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Pomysł, idea, symbolika Rajdu należą bezsprzecznie do Krystyny Serwaczak. To ona jako kilkunastoletnia harcerka uczestniczyła w dniu 3 maja 1946 r. w uroczystym pochówku poległych i pomordowanych Powstańców Warszawskich w bitwie pęcickiej 2 sierpnia 1944 r. Krystyna Serwaczak mieszkała w Pruszkowie, blisko Pęcic i widziała coroczne uroczystości gromadzące żołnierzy IV Obwodu AK i ich rodziny. Zdawała sobie sprawę, że uroczystości organizowane przez Komitet Rodzicielski Poległych Żołnierzy, z pomocą lokalnego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, mają

charakter prywatny i nie są mile widziane przez ówczesne władze. Toteż, kiedy w roku 1966 powołano Klub „Varsovia”, działający w strukturach PTTK Oddziału Stołecznego, a Krystyna była jedną z założycielek Klubu, potem długoletnią Prezeską Zarządu, uznano, że forma Rajdu turystycznego kończącego się w Pęcicach, będzie do przyjęcia przez ówczesne władze. W ten sposób impreza uzyska status oficjalny. Szybko nawiązano współpracę z Komitetem Rodzicielskim, reprezentowanym przez Eugeniusza Arendarczyka, ojca poległego Zbigniewa ps. „Zajaczek” oraz ze ZBOWiD-em z Pruszkowa i przystąpiono do działania. Już w następnym roku (1967) odbył się pierwszy Rajd. Na liście organizatorów Oddział Stołeczny PTTK był reprezentowany przez Klub „Varsovia” i Komisję Turystyki Motorowej, znalazł się tu też Komitet Rodzicielski Poległych Żołnierzy, a także Zarząd Oddziału ZBOWiD-u w Pruszkowie. W następnych latach lista jeszcze się wydłużyła, czego powodem były sprawy finansowe i konieczność zdobywania sojuszników, jak i wzmocnienia pozycji organizatorów wobec władz. Pamiętajmy, że każdy zadrukowany kawałek papieru skierowany do publicznego obrotu, plakietka czy znaczek, wymagały wówczas pisemnej zgody cenzury.

Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Krystyna Serwaczak - założycielka i prezes
Klubu PTTK Varsovia
Pomysłodawczyni i wieloletnia realizatorka
Rajdu "Po kamienistej drodze" do Pęcic

Do współpracy przyciągano różne środowiska i organizacje. Wymienić tu należy Wojsko Polskie, Straż Pożarną, Harcerstwo, nawet WKD (w 1977 r. uruchomiono w dniu 31 lipca specjalny pociąg, który przewiózł uczestników Rajdu trasą z Warszawy do Reguł). Z czasem Komitet Rodzicielski został zastąpiony przez Środowisko IV Obwodu AK Ochota, ZBOWiD w Pruszkowie przez Koło w Michałowicach. Ważnym momentem w historii Rajdu było wejście do grona organizatorów Gminy Michałowice. Gmina jako gospodarz terenu opiekowała się Pomnikiem i w sposób naturalny włączyła się w organizację imprezy i uroczystości. Zyskaliśmy duże wsparcie organizacyjne i stabilność finansową. Apel Poległych pod Pomnikiem zyskał piękną oprawę Kompanii Honorowej Wojska Polskiego i orkiestry wojskowej. Impreza w Pęcicach stała się bardzo znaczącą pozycją obchodów rocznicy Powstania Warszawskiego w okolicy.

Rok 1977
Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Pora wymienić tych, dzięki którym impreza zyskała taki blask i znaczenie. W pierwszym rzędzie Krystyna Serwaczak oraz Eugeniusz Arendarczyk, następnie żołnierze walczący pod Pęciami: Zygmunt Lipski „Sulima”, Bohdan Szermer „Lwowicz”, Maria Szymańska-Mrówczyńska „Marysia”, Stanisław Tymkiewicz „Michał”, Zbigniew Marian Łukomski „Sulima”, Tadeusz Zieliński „Czarny”. Inni to Stanisław Sieradzki „Świst” – żołnierz AK Batalionu „Zośka” – wielki przyjaciel Klubu, Józef Kazimierz Wroniszewski – historyk, autor licznych publikacji dotyczących IV Obwodu AK Ochota, Wojciech Marcinkiewicz „Kubuś” – harcerz Szarych Szeregów, autor monografii „Szare Szeregi na Ochocie”, Stanisław Książkiewicz – pułkownik Wojska Polskiego, wspierający Rajd w trudnych czasach, Włodzimierz Majdewicz – Wiceprezes Oddziału Stołecznego PTTK, projektant plakietek, medali i znaczków rajdowych, Stefan Jaroń Kowalski – kapitan AK, uczestnik Powstania Warszawskiego, wieloletni współorganizator Rajdu. Na końcu pewne zasługi położył też autor tego tekstu, uczestnicząc w Rajdzie i pracując przy jego organizacji przez ponad 50 lat.

Rajd „Po kamienistej drodze” – 1969 r.

Trzeci od prawej strony Stefan Jaroń Kowalski, czwarty zaś od prawej strony
(schowany nieco z tyłu) Włodzimierz Majdewicz

Fot. zbiory Daniela Wolborskiego

Rajd „Po kamienistej drodze” – 2009 r.
Kol. Jerzy Pamrów, kol. Irena Cesarz oraz kol. Ewa Woroszyło
Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Rajd „Po kamienistej drodze” zyskał uznanie wśród kombatanatów, co otworzyło Klubowi drzwi do szerokiej współpracy z tym środowiskiem. Owocem tej współpracy były różne imprezy. Dla przypomnienia kilka z nich.

Cykl spotkań lub Rajdów „Gdzie są chłopcy, gdzie dziewczęta z tamtych lat”, organizowanych zazwyczaj na terenie Warszawy, kończących się często w Klubie na Starym Mieście.

Ponadto Rajd „Szlakiem walk Pułku „Baszta””, „Ich 63 dni – Szlakiem walk Zgrupowania „Radosław””, Szlakiem „Chłopców z Kampinosu”. Zazwyczaj organizowane we współpracy z innymi jednostkami Towarzystwa (Koło Terenowe „Śródmieście”, Stare Miasto, Komisje Oddziałowe, niektóre Koła).

W cyklu Rajdów i spotkań pod hasłem „Gdzie są chłopcy, gdzie dziewczęta z dawnych lat” w latach 1980 i 1981 odbyły się Rajdy (zorganizowane we współpracy ze środowiskiem AK „Kryśka”) poświęcone walkom na Czerniakowie, w których brali udział żołnierze AK, żołnierze AL i żołnierze Pierwszej Armii Wojska Polskiego. Pomysłodawcą był Słowak, Mirosław Ihring ps. „Stanko”, który był uczestnikiem tych walk jako dowódca plutonu 535 składającego się w większości ze Słowaków. Ihring wstąpił do Klubu, został wybrany Wiceprezesem Zarządu i zajął się organizacją Rajdu. Rajd odbył się w dniu 21 września 1980 r. i przerósł oczekiwania organizatorów. Uczestniczyło w nim ponad 1000 osób reprezentujących wszystkie ideowe odcienie kombatanatów.

W następnym roku Rajd zaplanowano na dwa dni, 19 i 20 września 1981 r. Uczestnicy pojawili się w większej liczbie, spotkał się z nimi gen. Jan Mazurkiewicz „Radosław”. Dokumentacja tego rajdu jest szczątkowa.

Tobie oddaliśmy życie
Ziemi Ojczystej ciało
Wiarę przyszłym pokoleniom

Klubowi Turystyczno-
Krajoznawczemu „Varsovia”

za okazaną pomoc osobistą, finansową i rzeczową w budowie Pomników upamiętniających miejsca walk w okresie II Wojny Światowej i poległych za Wolność Ojczyzny Żołnierzy POS „Jerzyki”.

SEKRETARZ
Z. Dymiński

J. Strzałkowski

E. Rybicko

POCIECHA

WOLKMIN

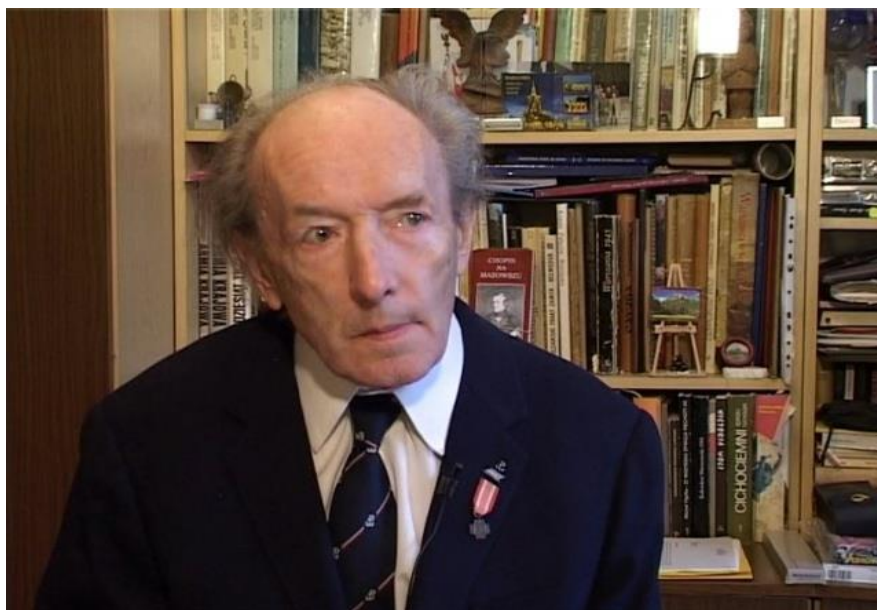
Osobną pozycją w pracy Klubu stanowią Rajdy „Szlakiem Krystyny Krahelskiej” organizowane w marcu z okazji jej urodzin lub imienin. Krystyna Krahelska – Warszawska Syrenka, autorka wiersza „Hej chłopcy, bagnet na broń”, sanitariuszka AK, zginęła na Polu Mokotowskim w dniu 2 sierpnia 1944 r. Materiały informacyjne o niej przygotowała przewodniczka po Warszawie, Maria Echaust, przy współpracy Klubu (Danuta Ogłaza-Pamrów i Krystyna Serwaczak). Prowadzącym licznych uczestników był zazwyczaj Andrzej Korgol. Pierwszy Rajd odbył się 24 marca 1974 r., a ostatni 16 marca roku 1997. W sumie zorganizowano 23 Rajdy, popularyzując jej postać wśród mieszkańców Warszawy.

Współpraca z Zakładem Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Laskach datuje się od roku 1970. Klub pomagał organizować wycieczki dla dzieci niewidomych po Warszawie (Wilanów, Łazienki, Powązki, pomniki Warszawy), wycieczki po Puszczy Kampinoskiej, piesze i rowerowe na tandemach, wycieczki autokarowe. Było to możliwe dzięki nawiązaniu współpracy z pedagogami Zakładu w Laskach, Józefem Markiewiczem i Krystianem Wypichem, którzy zostali członkami Klubu. Klub pomagał też finansowo Zakładowi, organizował Mikołajki dla dzieci. Na wniosek dzieci z Lasek Andrzej Korgol otrzymał w dniu 11 grudnia 1994 r. Order Uśmiechu. Na to wyróżnienie miała z pewnością wpływ wycieczka do Muzeum Narodowego zorganizowana przez Andrzeja, w czasie której niewidome dzieci mogły dotykać rzeźb antycznych eksponowanych w Muzeum. Również inicjatywa Lasek spowodowała nadanie Klubowi imienia Stefana Jaronia Kowalskiego, zasłużonego działacza ZHP, Żołnierza Września 1939 r., uczestnika Powstania Warszawskiego 1944 r., oficera w Zgrupowaniu „Leśnik”, członka Klubu i jego Wiceprezesa. Uchwałę podjęto 22 lutego 1993 r. i od tej pory Klub nosi nazwę Klub Turystyczno-Krajoznawczy „VARSOVIA” im. Stefana Jaronia Kowalskiego.

Wspomniany już dwukrotnie Andrzej Korgol był bardzo ważną osobą w Klubie, obok Krystyny Serwaczak był jednym z jego filarów. Przygotowywał materiały i prowadził cykle wycieczek oraz imprez klubowych.

Wymienić tu należy:

Cykl „Muzea Warszawy i okolic”, „Z Varsovią na spotkanie z historią”, wycieczki po dzielnicach Warszawy związane z aktualnymi wydarzeniami czy rocznicami. Na spotkania przygotowywał ręcznie pisane materiały. Posiadał ogromną wiedzę o Warszawie, był wieloletnim Przewodniczącym Komisji Opieki nad Zabytkami. Jego w dużej mierze zasługą jest otrzymanie przez Klub pucharu za najlepsze imprezy w akcji „Warszawskie Dni Turystyki” w latach 1975-1977. Był też kombatantem, jako „Duży Jędrak” (Obwód Śródmieście Południowe „Sławbor”). Nie wojował z bronią w ręku, zajmował się kolportażem prasy podziemnej. Odznaczony Krzyżem Armii Krajowej, Złotą Odznaką PTTK, Medalem „Pro memoria”. Zmarł 16 października 2009 r.

Andrzej Korgol

Fot. zbiory Daniela Wolborskiego

Warszawskie Dni Turystyki – 1980 r.

Fot. zbiory Klubu PTTK „Varsovia”

Przez 60 lat dotychczasowej działalności Klub miał tylko pięciu Prezesów. Pierwsze dwa lata 1966-1967 Klubem rządziła dr Barbara Prandecka, następne dwa lata 1968-1969 Sunaj Kim-Jędrzejczak, od roku 1970 do 2002 – czyli 32 lata, Krystyna Serwaczak, od roku 2002 do 2022 – czyli 20 lat, Jerzy Pamrów, a od roku 2022 rządził Klubem Jan Piwnik.

Powyżej opisano w dużym skrócie tylko część dokonań Klubu i to raczej tych starszych. Reszta czeka na obszerniejsze opracowanie. Będzie tam miejsce na opisanie sukcesów Klubu w organizacji Warszawskich Dni Turystyki, tworzenia Ogólnopolskiej Księgi Klubów Turystyki Pieszej. Trzeba przyznać, że lata rozwoju i sukcesów Klubu kończą się w latach dziewięćdziesiątych. Zmieniły się warunki społeczne, ubyło pieniędzy społecznych na turystykę, zestarzelili się działacze, inne są zainteresowania młodzieży. Świat stał się bardziej otwarty. Wszystko to spowodowało kłopoty z pozyskiwaniem nowych członków chętnych do pracy. Działalność klubowa w ostatnim okresie ograniczyła się do małych imprez kierowanych w zasadzie do własnych członków. Zwiedzaliśmy Polskę pod hasłem „Piękna nasza Polska cała”, korzystając z własnych samochodów i pociągu. Było też dużo wycieczek pieszych po okolicach Warszawy. Oczywiście zrobiliśmy też inne rzeczy (nowe odznaki turystyczne – inicjatywy Jana Piwnika), uczestniczyliśmy w imprezach innych jednostek, ale nie wpływało to znacząco na sytuację Klubu. Natomiast wzbogacona została formuła Rajdu „Po kamienistej drodze”, dzięki znacznemu zaangażowaniu władz Gminy Michałowice. Stało się to również dzięki ustanowieniu medalu „Orzeł Pęcicki”. Rajd zyskał na oprawie, stał się świętem również lokalnej społeczności. Rozwija się także Szkolny Rajd Pęcicki, będący imprezą gminną. Nowe pomysły, nowa energia związana z osobą Daniela Wolborskiego i współpracującą z nim młodzieżą, daje nadzieję na trwanie i nawet rozwój Klubu.

Fot. zbiory Włodzimierza Majdewicza

BARBARA KAROLINA PRANDECKA PIERWSZA PREZES KLUBU TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO PTTK „VARSOVIA”

W 2024 r., w 80. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego 1944 r., ukazała się moja książka **„Uczestnicy Powstania Warszawskiego 1944 roku w szeregach Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego”**¹. W pracy tej starałem się przypomnieć sylwetki tych w większości młodych wówczas ludzi, którzy w sierpniu 1944 r. stanęli w powstańczych szeregach, a po wojnie działali w PTTK. Część z nich poznałem osobiście, przez lata wspólnie organizowaliśmy rajdy, zloty, wycieczki piesze i górskie. We wspomnianej publikacji zamieściłem również biogram Barbary Prandeckiej.

Łączniczka **Barbara Karolina Prandeka „Basia” (1923-2001)** w roku 1930 rozpoczęła działalność w ZHP. Działała w drużynach Chorągwi Wielkopolskiej w Inowrocławiu i Bydgoszczy oraz na Kresach – w Baranowiczach. W latach 1939-1944 była mocno zaangażowana w działalność „Szarych Szeregów”. Była jedną z redaktorek konspiracyjnego pisma „Krąg”, organu Warszawskiej Chorągwi Pogotowia Harcererek, które ukazywało się nieregularnie od lutego 1943 r. do lutego 1944 r. Do wybuchu Powstania Warszawskiego w Hufcu Śródmieście – była przełożoną drużyny „Młody Las”. W czasie Powstania Warszawskiego pełniła służbę jako łączniczka w jednej z komórek sztabowych Komendy Głównej AK, dokładny przydział i zakres obowiązków nieznany. Za udział w powstańczych działaniach odznaczona została **Krzyżem Walecznych**. Po zakończeniu walk, unikając niewoli, wyszła z Warszawy z ludnością cywilną. W wykazie relacji, wspomnień i pamiątek zdeponowanych w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk², znajdują się materiały historyczne przekazane przez Barbarę Prandeką.

W latach powojennych kontynuowała aktywną działalność w ZHP, była instruktorem w stopniu harcmistrzyni. Spontanicznie odradzający się Związek Harcerstwa Polskiego stał się najsilniejszą i najbardziej popularną organizacją młodzieżową. W 1948 r. prawie 300 tys. członków (dla porównania, dziś ZHP liczy około 110 tys. członków). Zaufanie, jakim cieszyło się harcerstwo, zostało dodatkowo wzmocnione pierwszym powojennym wydaniem „Kamieni na szaniec” Aleksandra Kamińskiego (1946 r.). W dniu 15 maja 1950 r. władze PRL rozwiązały Związek Harcerstwa Polskiego. Zakazano noszenia Lilijki i Krzyża Harcerskiego. Drużynom odbierano sztandary, proporce i pomieszczenia. Wielu instruktorów aresztowano i poddano brutalnym przesłuchaniom.

¹ Włodzimierz Majdewicz, *Uczestnicy Powstania Warszawskiego 1944 roku w szeregach Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. W 80. rocznicę Powstania Warszawskiego 1944*, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Warszawa 2024.

² Instytut Historii PAN – Zakład Historii Polski w II Wojnie Światowej. Materiały wydzielone - poz.51, B. Prandeka, *Czasopismo „Krąg”*; poz.183, B. Prandeka, *Hufiec Ochota*; poz.103, B. Prandeka, *Notatka informacyjna o Hufcu Śródmieście II*.

Harcerze idący na zbiórki w mundurach bywali bici przez bojówkarzy ze Związku Młodzieży Polskiej. Powstała Organizacja Harcerska Polski Ludowej na wzór sowieckiego „Pioniera” i „Komsomołu”. Zwyczaje i regulaminy w niej panujące były niemal dokładną sowiecką kopią. Wszystkich ubrano w czerwone chusty. Podczas zebrań (tak nazywano zbiórki harcerskie) omawiano sytuację w kraju, wygłaszano pogadanki o Leninie, Stalinie i Związku Radzieckim. Uczono miłości do socjalizmu i nienawiści do „wrogów ludu”. W tamtych czasach wielu instruktorów i harcerzy, a wśród nich liczna grupa byłych Powstańców, podjęło działalność społeczną w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym. Harcerze-Powstańcy wiele wnieśli do PTTK. Wśród nich była Barbara Prandecka. Wstąpiła do Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Działała w Kole Terenowym „Mazowsze” przy Okręgu Mazowieckim PTTK. Uprawiała turystykę pieszą, uzyskała uprawnienia przodownika turystyki pieszej na obszar Mazowsza (nr 1300). Należała do grona założycieli Klubu Turystyczno-Krajoznawczego „Varsovia” przy Oddziale Stołecznym. W dniu 5 lutego 1966 r. została wybrana Prezesem nowo powstałego Klubu „Varsovia” w Oddziale Stołecznym PTTK im. Aleksandra Janowskiego. Należała do grona inicjatorów i organizatorów pierwszego Rajdu motorowo-pieszego do Pęcic, znanego później jako Rajd „Po kamienistej drodze”, pozyskującego pełną aprobatę Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej. W latach 1967-1968 była członkiem Komisji Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK (dokooptowana w dniu 3 marca 1967 r.). Uczestniczyła w przygotowaniach i organizacji kolejnych „Złotów na otwarcie sezonu” oraz „Jesiennych Złotów Turystów Warszawskich”. Uczestniczyła w dyskusjach i opracowaniu koncepcji „I Ogólnopolskiego Rajdu Pieszego po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego” i „II Wycieczki Jubileuszowej”. Na forum Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej wielokrotnie podnosiła problemy związane z młodzieżą trudną, postulując podjęcie prób zainteresowania tej grupy turystyką kwalifikowaną i krajoznawstwem. Uważała za celowe pozyskanie młodzieży do pracy w różnego rodzaju Klubach Turystycznych PTTK. Na wniosek Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej przedstawiała tę tematykę słuchaczom kursów dla kandydatów na Przodowników Turystyki Pieszej. Barbara Prandecka była profesorem nauk ekonomicznych, wybitnym naukowcem, prorektorem Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, autorką m.in. opracowania „Nauki ekonomiczne a środowisko przyrodnicze” (PWE, Warszawa 1991). Zmarła w Warszawie 9 lipca 2001 r. Pochowana w grobie rodzinnym na **Cmentarzu Stare Powązki** w Warszawie.

Fot. Daniel Wolborski

Elżbieta Serwaczak-Makowska
Kinga Makowska, Klaudia Makowska
Jerzy Pamrów (współpraca)

KRYSTYNA SERWACZAK WSPOMNIENIE RODZINNE

60. rocznica powstania Klubu PTTK „Varsovia” to piękna okazja, aby wspomnieć początki działalności i postacie założycieli, szczególnie współzałożycielkę Klubu Krystynę Serwaczak, naszą Ciocię.

Próbując przywołać jej sylwetkę nie sposób pominąć domu rodzinnego, który ukształtował ją jako człowieka i był źródłem, z którego czerpała przez długie lata działalności społecznej.

Urodziła się w 1930 r. we Lwowie – mama pochodziła z rodziny kresowej, od wieków osiadłej w okolicy Skalata nad Zbruczem, ojciec urodził się w Trzcieńcu pod Mościskami. Od dziecka marzył o zdobyciu wykształcenia. Pierwszym krokiem była Szkoła Podoficerska, którą ukończył, ale przez problemy zdrowotne nie został przyjęty do służby wojskowej. Po początkowym rozczerowaniu odnalazł swoje miejsce, rozpoczynając pracę w budownictwie, gdzie stopniowo zdobywał nowe umiejętności i angażując się w działalność w „Strzelcu” i Polskiej Partii Socjalistycznej. Jego pasją było uczestnictwo w wykładach Uniwersytetu Powszechnego, gdzie miał możliwość kontaktu z wybitnymi i zaangażowanymi wykładowcami z lwowskich uczelni, którzy tę pracę traktowali jako misję. Można zdecydowanie powiedzieć, że tę ciekawość wiedzy i szerokie zainteresowania, podobnie społecznikowską pasję, udało mu się przekazać córkom, Krystynie i Janinie. Warto także wspomnieć mamę, Józefę, która była osobą znaną z życzliwości wobec krewnych, przyjaciół domu, jak i też wielu osób, które w wyniku wojennej zawieruchy trafiały na krócej i dłużej pod ten gościnny dach. Był to dom otwarty na ludzi, tolerancyjny, a znajomi i przyjaciele domu byli przedstawicielami bardzo różnych środowisk.

Wybuch II wojny światowej i następujące po sobie okresy okupacji sowieckiej oraz niemieckiej, postawiły przed wszystkimi trudne wyzwania. Cała rodzina w różnym stopniu była zaangażowana w pomoc osobom potrzebującym, ojciec współpracował z AK, jako kurier przemierzał rowerem dystans Lwów – Przemyśl. To zaangażowanie i życzliwość dla ludzi sprawiły, że także oni spotykali się z pomocą, jak na przykład w sytuacji ratowania życia Krystyny, kiedy pomocy udzielił znajomy Ukrainiec. Podobnie było w sytuacji, kiedy tuż przed końcem wojny ojciec miał zostać zmobilizowany do Armii Czerwonej – pomógł mu z własnej inicjatywy sowiecki oficer dokwaterowany do mieszkania rodziny, który w ten sposób chciał się odwdziżyć za opiekę nad swoją ciężarną żoną.

Decyzja o repatriacji była trudna, ale przy pierwszej możliwej okazji udało się uzyskać dokumenty wyjazdowe dla obydwójga rodziców oraz córek i w 1945 r. wszyscy zamieszkali w wynajętym mieszkaniu w Tworkach. Siostry Serwaczak podjęły naukę, zaangażowały się także w działalność tworskowskiej drużyny harcerskiej, uczestnicząc

w rajdach i obozach na terenie całego kraju, czego kontynuacją były późniejsze zainteresowania krajoznawcze, a przyjaźnie wtedy zawarte utrzymały się do końca życia. Właśnie jako harcerka 3. Mazowieckiej Drużyny Harcerskiej, Ciocia uczestniczyła 3 maja 1946 r. w uroczystym pochówku żołnierzy poległych i pomordowanych w bitwie pęcickiej 2 sierpnia 1944 r.

Druhna Krystyna Serwaczak (z lewej) i jej siostra Janina, jako harcerki 3 Mazowieckiej Drużyny im. Stefana Żeromskiego. Krystyna stanie się czołową działaczką Klubu PTTK „Varsovia” i nieustrudzoną kreatorką Rajdów Pęcickich „Po Kamienistej Drodze”. Dotarła do rodziców i sióstr poległych. Czuwa nad pęcią mogił

Fot. z książki Barbary Wachowicz „To „Zośki” wiara”, cz. 2, Warszawa 2005
(t. IV „Wiernej rzeki harcerstwa”)

Czas harcerski, chociaż relatywnie niedługi, miał ogromne znaczenie dla kształtowania charakteru Cioci, co w połączeniu z wyniesionym z domu rodzinnego systemem wartości, zdecydowało o tym, że społecznej pasji poświęciła wszystkie swoje siły. Całe życie kierowała się zasadami wyniesionymi z harcerstwa, w myśl słów: „Bratnie słowo sobie daję, że pomagać będziem wzajem...”. Zaczynała od pomocy ojcu w jego społecznej pracy na rzecz mieszkańców dzielnicy Żbików i zgodnie z tymi słowami zawsze starała się iść z pomocą osobom potrzebującym, słabszym, znajomym i nieznanym, tak dobrym słowem, zaangażowaniem, jak i materialnie.

Matura zdana w Gimnazjum Kupieckim w Warszawie dała jej wykształcenie ekonomiczne, jednak humanistyczne zainteresowania zwyciężyły i zdecydowała o podjęciu studiów na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warszawskiego – praca dyplomowa „Harcerstwo jako pozaszkolna instytucja wychowawcza” nie została obroniona. Pracowała w szkołach jako katecheta, co było dla niej źródłem wielkiej satysfakcji, jako że praca z młodzieżą była jej marzeniem. Po wycofaniu religii ze szkół

musiała wrócić do wyuczonego zawodu, ale dzięki zaangażowaniu w PTTK mogła tę pasję w dużym zakresie kontynuować.

Pracę zawodową łączyła z pracą społeczną, zwłaszcza dla młodzieży. Początkowo w Kole Terenowym „Mazowsze”, gdzie spotkała się z ks. prałatem Tadeuszem Uszyńskim, później w Oddziale PTTK Śródmieście. Była inspiratorką i współzałożycielką w 1966 r. Klubu „Varsovia” i wieloletnim jego Prezesem.

Powstanie Klubu zbiegło się w czasie z obchodami 1000-lecia Chrztu Polski, czasem powszechnej dumy z Państwa Polskiego i zainteresowania jego przeszłością. Działalność Klubu widziała Ciocia jako krzewienie krajoznawstwa i wartości patriotycznych, rozumianych jako zachowanie pamięci o wielkich wydarzeniach w historii Polski, a zwłaszcza w czasie II wojny światowej. Szczególnie ważne było dla niej zachowanie pamięci o bohaterstwie młodzieży. Powróciła do wspomnień z maja 1946 r., wymyśliła Rajd „Po kamienistej drodze”, jako imprezę turystyczną kończącą się pod Pomnikiem-Mauzoleum w Pęcicach, zarazem miejsce spotkań środowiska akowskiego z Ochoty. Kombatanci z Ochoty spotykali się corocznie w kościele Św. Jakuba przy Placu Narutowicza, ale zaczęli coraz częściej brać udział w imprezie pęcickiej. Spotykali się ludzie, którzy nie widzieli się od lat, wymieniali adresy, obiecując spotkać się za rok. Przyjeżdżali ludzie z całej Polski i z zagranicy. Dało to okazję Cioci do zbierania dokumentów, relacji uczestników, zdjęć.

Fot. zbiory Włodzimierza Majdewicza

W swojej działalności Ciocia Krysia nie zamykała się w granicach środowiska żołnierzy Ochoty. Nawiązała liczne kontakty ze środowiskami „Zośki”, „Baszty”, „Jerzykami”, „Zawiszakami”. „Varsovia” organizowała imprezy poświęcone tym środowiskom i brała udział w ich uroczystościach.

Klub był otwarty na każdego, niezależnie od wieku, statusu zawodowego, stanu zdrowia – nawet osoby niepełnosprawne miały możliwość uczestnictwa w rajdach. Szczególną troską było to, aby osoby najsłabsze zawsze czuły się pełnoprawnymi uczestnikami.

Wiele lat trwała współpraca z Zakładem Ociemniałych w Laskach, młodzież i nauczyciele byli stałymi uczestnikami wszystkich wydarzeń. Warto wspomnieć, że założycielka Zakładu, Matka Róża Elżbieta Czacka, była dla Cioci wzorem i przykładem osoby,

która w niesprzyjających warunkach potrafiła wiarą i determinacją zamienić osobistą słabość w siłę i pozostawić po sobie wielkie dzieło w postaci Lasek. Wierzyła, że osoby takie, jak Matka Czacka, Krystyna Krahelska, czy jej współpracownik, harcerz, późniejszy patron Klubu, Stefan Jaroń Kowalski, powinny być szerzej pokazywane, jako że ich postawa i droga życiowa mogą być dla wszystkich inspiracją.

Nie było to łatwe, ponieważ w rzeczywistości politycznej lat 70. i 80. pewne tematy historyczne były dla władzy problematyczne. Organizowanie jakichkolwiek imprez z podtekstem historycznym wymagało w tym czasie ogromnej dyplomacji, cierpliwości, zaangażowania całego wolnego czasu, współpracy z różnymi środowiskami kombatanckimi, a także ponadprzeciętnej determinacji.

Podobnie było ze współpracą ze środowiskiem lwowskich Polaków, Teatrem Polskim ze Lwowa, czy duchownymi, którzy pełnili posługę na terenach dawnych polskich Kresów, jak bp. Rafał Kiernicki, zaprzyjaźniony z Ciocią proboszcz Katedry Łacińskiej we Lwowie. Udawało się osobiście, bądź przez osoby zaprzyjaźnione, przekazywać literaturę polską, dewocjonała, pomagać w indywidualnych przypadkach. Chętnie także udostępniała zbiory ze swojego bogatego archiwum, służąc pomocą wszystkim zainteresowanym historią i krajoznawstwem.

Całe życie prywatne Ciocia podporządkowała temu, co uznała za swoją misję. Było to upamiętnienie Powstania, zwłaszcza tragicznej bitwy pod Pęcicami, co traktowała jako osobisty dług wobec poległych Powstańców i ich rodzin. Choć kolejne roczniki Powstańców odchodzą, to nowe środowiska stopniowo włączyły się w organizację Rajdu „Po kamienistej drodze”, dając okazję uczestniczenia w nim młodszemu pokoleniu. Szkolny Rajd Pęcicki, w którym młodzież rokrocznie oddaje hołd poległym w Pęcicach, był dla niej pod koniec życia źródłem ogromnej satysfakcji i nadziei, że jej długoletnia praca przyniosła piękne owoce.

Za swoją działalność turystyczną otrzymała wyrazy uznania łącznie ze Złotą Odznaką Honorową PTTK. Otrzymała także Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej i Złoty Krzyż Zasługi.

Młodzież ze szkoły w Nowej Wsi przy tablicy pamiątkowej Krystyny Serwaczak w kościele parafialnym w Pęcicach
Fot. Beata Wiszniewska

DZIAŁALNOŚĆ KLUBU PTTK „VARSOVIA” W OKRESIE 2022-2025

Klub PTTK „Varsovia” jest aktualnie najstarszym Klubem Turystyczno-Krajoznawczym w Warszawie. Zajmuje się kultywowaniem lokalnych tradycji i historii, poprzez organizowanie wycieczek krajoznawczych.

Funkcję Prezesa Klubu pełnił od czerwca 2022 r. kol. Jan Piwnik. Działalność klubową rozpoczynaliśmy w momencie, w którym większość członków stanowili ludzie starsi, często schorowani. Dlatego też w latach 2022-2025, działania naszego Klubu dotyczyły w zasadzie małych imprez turystycznych organizowanych dla własnych członków.

Z ciekawszych wycieczek klubowych, zorganizowanych w okresie 2022-2025 na terenie Warszawy i województwa mazowieckiego, należy m.in. wymienić:

- wycieczkę do Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku
- wycieczkę statkiem do Serocka
- objazd wystawy w Zamku Królewskim w Warszawie pt. „Bernardo Bellotto. W 300. rocznicę urodzin malarza”
- udział w koncertach chopinowskich w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie
- wycieczkę samochodową na trasie Młochów-Rozalin-Ojrzanów

Pałac w Ojrzanowie – 2023 r.
Fot. Daniel Wolborski

- wycieczki piesze po Puszczy Kampinoskiej szlakiem Powstania Styczniowego 1863 r., walk wrześniowych 1939 r.
- wycieczkę „Z Klubem Varsovia warszawskimi śladami Aleksandra Janowskiego”

„Z Klubem Varsovia warszawskimi śladami Aleksandra Janowskiego” – 2023 r.

Fot. Daniel Wolborski

- wycieczkę do Muzeum Historii Polski na terenie Cytadeli Warszawskiej
- wycieczkę do Muzeum „Villa La Fleur” w Konstancinie-Jeziornie (wystawa pt. „Zakopane. Wyrzeźbione – Namalowane”)
- wycieczkę do Muzeum Walki i Męczeństwa w Palmirach
- wycieczkę do Pomiechówka i spacer po Parku „Dolina Wkry”
- wycieczkę „ciuchcią” piaseczyńską na trasie Piaseczno-Tarczyn-Runów-Piaseczno
- udział członków Klubu „Varsovia” w koncertach chopinowskich w Sali Białej Pałacu Wilanowskiego i Żelazowej Woli (oraz zwiedzanie domu rodzinnego Chopina)
- wycieczkę „Szlakiem drewnianej architektury sakralnej w Warszawie” (Białoleka, Bródno, Targówek)
- wycieczkę samochodową do Muzeum „Bitwy warszawskiej 1920 r.” w Ossowie (powiat wołomiński)

Wycieczka „ciuchcią” piaseczyńską – 2024 r.
Fot. Daniel Wolborski

Muzeum „Bitwy warszawskiej 1920 r.” w Ossowie – 2025 r.
Fot. Daniel Wolborski

Jesteśmy dumnymi zdobywcami „Korony Warszawy” w wersji letniej i zimowej, czyli sześciu najwyższych wzniesień na terenie stolicy (Górka Szczęśliwicka, Kopiec Moczydłowski, Góra Gnojna, Kopiec Powstania Warszawskiego, Wzgórze Trzech Szczytów, Kopa Cwila).

Kopa Cwila – 2026 r.

Fot. Daniel Wolborski

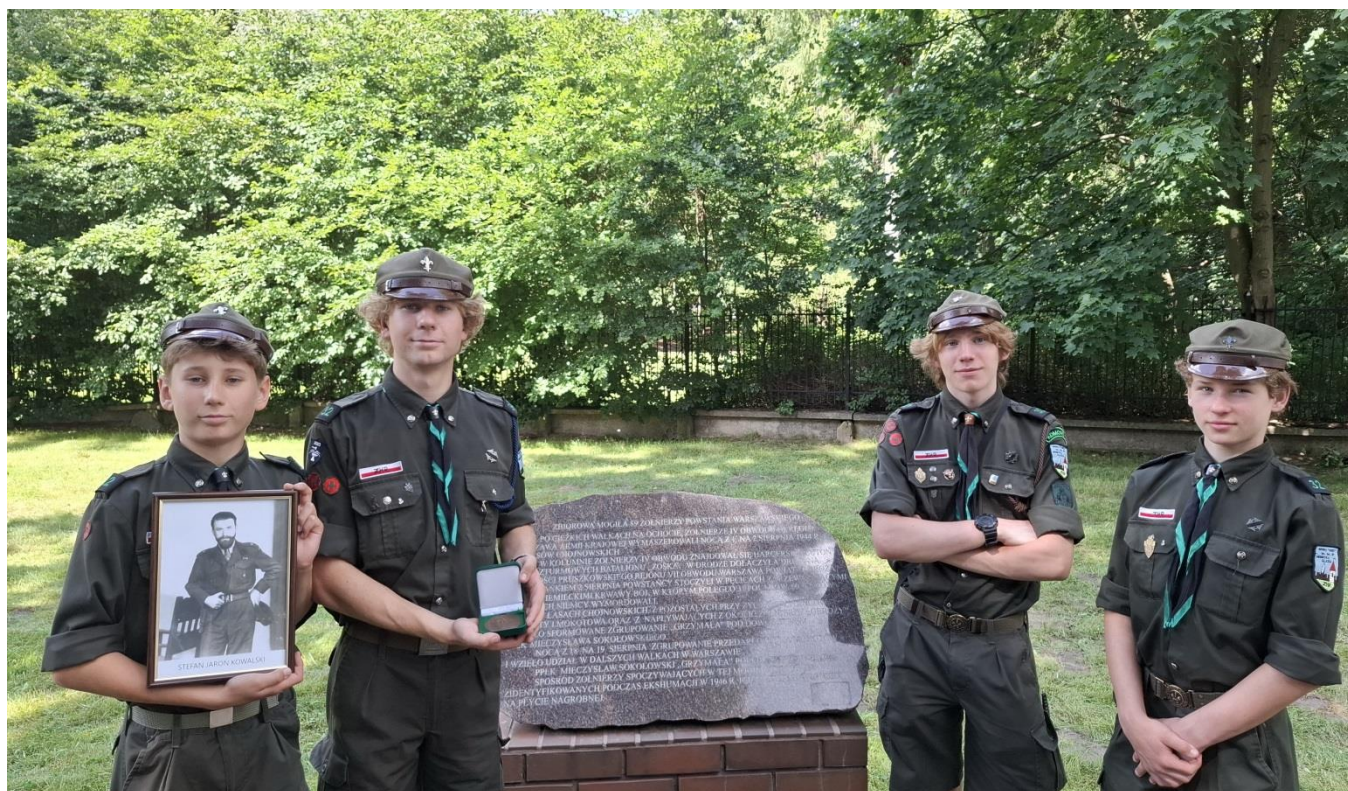
Od ponad 25 lat Klub PTTK „Varsovia” wspólnie z Gminą Michałowice jest głównym organizatorem corocznych Rajdów „Po kamienistej drodze” do Pęcic, upamiętniających poległych i pomordowanych Powstańców Warszawskich w bitwie pęcickiej 2 sierpnia roku 1944 (dotychczas odbyło się 59 takich Rajdów). To nie tylko obsługa stanowisk PTTK w trakcie samej uroczystości, ale także weryfikacja listy zaproszonych gości, przygotowanie Apelu Poległych, folderu poświęconego historii bitwy pęcickiej, uczestnictwo w nawiedzaniu cmentarzy w Warszawie i okolicach (uczczenie pamięci uczestników bitwy pęcickiej i osób zasłużonych dla Rajdu).

Należy nadmienić, że w 2024 r. Klub PTTK „Varsovia” otrzymał odznaczenie państwowe nadane przez Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, tj. Medal „Pro Patria”, za kultywowanie tradycji historycznych i patriotycznych, a zwłaszcza za kultywowanie pamięci o Powstańcach Warszawskich poległych 2 sierpnia 1944 r. w Pęcicach.

W ramach Rajdu rozpoczęliśmy współpracę z 32. Mazowiecką Drużyną Harcerzy „Akwilon” z Komorowa, członkom której przybliżamy postać naszego klubowego patrona, Kapitana Harcmistrza Stefana Jaronia Kowalskiego.

Rajd „Po Kamienistej drodze” do Pęcic – 2024 r.
Medal „Pro Patria” dla Klubu PTTK „Varsovia”
Fot. Mariusz Marcysiak

Rajd „Po kamienistej drodze” do Pęcic – 2025 r.
Fot. Daniel Wolborski

Istotną formą działalności Klubu PTTK „Varsovia” było poszerzanie wiedzy turystyczno-krajoznawczej (kol. Daniel Wolborski został Instruktorem Krajoznawstwa Regionu) oraz działalność publicystyczna. Członkowie Klubu publikowali artykuły w różnych periodykach krajoznawczych, tj. kwartalniku „Turysta”, Biuletynach PTTK „Piechur” i „Biwak” oraz różnych wydawnictwach lokalnych.

Autorami tekstów zamieszczanych głównie w Biuletynie „Biwak” (wydawany od roku 2017), byli autorzy niniejszego tekstu, a także Jerzy Pamrów, Maksymilian Warmuz oraz Jakub Michna.

W naszych artykułach podejmowaliśmy różnorodną tematykę turystyczno-krajoznawczą, a w szczególności:

- kultywowaliśmy pamięć o założycielach Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, tj. o Aleksandrze Janowskim, Mikołaju Wisznickim i Kazimierzu Kulwieciu („Biwak” nr 26, 27, 28, 31 i 35 z lat 2023-2025 oraz „Turysta” nr 1/2024)
- poruszaliśmy istotne sprawy związane z najnowszą historią Polski, tj. dotyczące twórców II Rzeczypospolitej, Bitwy warszawskiej 1920 r. i sprawy Żołnierzy Wyklętych („Biwak” nr 34, 35, 37 i 38 z 2025 r.)
- informowaliśmy o przebiegu corocznych Rajdów Pęcickich „Po kamienistej drodze” („Biwak” nr 23, 27, 32 i 37 z okresu 2022-2025)

Od marca 2024 r. członkiem redakcji Biuletynu „Biwak” jest kol. Daniel Wolborski.

Należy podkreślić, że Klub PTTK „Varsovia” w latach 2013-2021 był pomysłodawcą, inicjatorem i autorem kilku Odznak Turystyczno-Krajoznawczych, a mianowicie:

- w kwietniu 2013 r. ustanowiono OTK „Warszawa – Wrzesień 1939 r.”
- w lutym 2015 r. ustanowiono OTK „Śladami Żołnierzy Wyklętych 1945-1963”
- w styczniu 2018 r. ustanowiono OTK „Warszawskie ślady Marszałka Józefa Piłsudskiego”
- w sierpniu 2021 r. ustanowiono OTK „NSZZ Solidarność – warszawskie ślady”
- w 2025 r. podjęto w Klubie prace nad dwoma kolejnymi odznakami PTTK:

OTK „Podwarszawskie Trójmiasto Ogrodów”, przy współpracy z burmistrzami Podkowy Leśnej, Brwinowa i Milanówka oraz OTK „Warszawa Walcząca 1939-1944”, przy współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej.

Sytuacja Klubu PTTK „Varsovia” uległa poprawie we wrześniu 2022 r., kiedy w poczet nowych członków przyjęto grupę młodych ludzi.

Założyli oni Sekcję Młodzieżową Klubu (5 osób), aby w ramach obowiązującego Regulaminu mogli działać samodzielnie. Prowadzącym Sekcję Młodzieżową został Wiceprezes Klubu, kol. Daniel Wolborski.

W okresie 2022-2025 Sekcja działała bardzo prężnie i dynamicznie. Do pracy klubowej wniosła nowe pomysły i energię.

Wyrazem tego były samodzielnie organizowane przez nią imprezy po Warszawie i Mazowszu. I tak przykładowo były to:

- w 2023 r. wycieczka po Puszczy Kampinoskiej szlakiem Aleksandra Janowskiego na trasie Leoncin-Lesno (21 km)
- w 2024 r. wycieczka do Radziejowic i Żyrardowa
- w 2025 r. wycieczka szlakiem Korony „Gór” Warszawy oraz wyprawa w Gorce (Beskid Zachodnie)

- 2025 r. wycieczka na trasie Pęcie –Tworki (wzdłuż rzeki Raszynki i Utraty)
- Efektom różnych wycieczek jest zdobycie przez członków Sekcji Młodzieżowej 8 Odznak Turystyczno-Krajoznawczych, a mianowicie:
- Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza „Szlakiem Aleksandra Janowskiego”
 - Odznaka Krajoznawcza „Szlakiem Generała Mikołaja Wisznickiego” (stopień brązowy)
 - Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza „Warszawskie ślady Marszałka Józefa Piłsudskiego”
 - Warszawska Odznaka Krajoznawcza (stopień popularny)
 - Odznaka Krajoznawcza „Szlakiem Zabytków Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce” (stopień popularny i brązowy)
 - Odznaka Turystyczna „Korona Warszawy” (wersja letnia)
 - Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza „Bitwa warszawska 1920 r.”
 - Odznaka Krajoznawcza „Śladami Powstania Warszawskiego” (stopień popularny)
- Na podkreślenie zasługuje fakt, że Sekcja Młodzieżowa Klubu PTTK „Varsovia” bierze aktywny udział w obsłudze corocznych Rajdów „Po kamienistej drodze” do Pęcic, czego efektem było przyznanie trzem jej członkom w 2024 r., Odznak Honorowej Oddziału Stołecznego PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Warszawie.

Rajd „Po kamienistej drodze” do Pęcic – 2024 r.

Fot. Daniel Wolborski

Przyjęcie w drugiej połowie 2025 r. i na początku roku 2026 nowych członków, stanowi dobry prognostyk na dalsze funkcjonowanie Klubu PTTK „Varsovia” oraz jego rozwój.

MOJA PRZYJAŹŃ I WSPÓŁPRACA Z KLUBEM PTTK „VARSOVIA”

Od 1964 r. działałem w strukturach Oddziału Stołecznego PTTK, uprawiałem turystykę pieszą, nizinną i górską. Byłem członkiem Zarządu Koła Organizatorów Turystyki oraz członkiem Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej i przez kilka kadencji jej przewodniczącym. Niezależnie od tego byłem członkiem prezydium, a potem Wiceprezesem Oddziału Stołecznego PTTK. Od 1977 r. byłem członkiem prezydium Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK, a w latach 1997-2010 jej przewodniczącym.

Aktualnie jestem członkiem Kapituły Odznaczeń Zarządu Głównego PTTK, Komisji Historii i Tradycji. Mimo wielu obowiązków w Towarzystwie starałem się wspierać w rozmaitych, niekiedy trudnych sytuacjach, Klub „Varsovia”.

W Pęcicach bywałem od dawna, w różnych porach roku, pieszo i rowerem, w gronie osób bliskich i przyjaciół. Zainteresowałem się tym miejscem pod koniec lat 50. ze względu na lokalne zabytki i malownicze łąki nad Utrą i Raszynką. W Pęcicach zatrzymywaliśmy się na chwilę zadumy przed Pomnikiem Powstańców, znałem związaną z nim tragiczną historię. Zawsze fascynował mnie wieńczący pomnik polski orzeł w koronie z żołnierskiej czapki. Wstępowaliśmy również na położony na wzniesieniu cmentarz z okresu I wojny światowej. Dworski park nie był wtedy ogrodzony i alejką wśród starego drzewostanu wiodła nasza trasa turystyczno-spacerowa do Lasów Chlebowskich i Sękocina lub przez Komorów do Podkowy Leśnej.

Klub Turystyczno-Krajoznawczy PTTK „Varsovia” powstał 60 lat temu, na początku lutego 1966 r., jako jednostka organizacyjna Oddziału Stołecznego PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Warszawie. Gdy dowiedziałem się z plakatu na witrynie siedziby Oddziału Stołecznego PTTK przy ulicy Świętokrzyskiej 32, że Klub „Varsovia” organizuje w niedzielę 30 lipca 1967 r. I Rajd „Po kamienistej drodze” do Pęcic, postanowiłem tam być. Nawiązałem kontakt z Klubem i Krystyną Serwaczak, kontakt ten przekształcił się z czasem w trwającą przez kilka dekad, przybierającą różnorodne formy, koleżeńską współpracę.

Plakietka rajdowa

Fot. Włodzimierz Majdewicz

Pęcice 30 lipca 1967 r.
Fot. zbiory autora

Pęcice 30 lipca 1967 r. (z prawej strony fotografii widoczny Stefan Jaroń Kowalski)
Fot. zbiory autora

„Varsovia”, obecnie postrzegana jako Klub krajoznawczy, przez wiele lat swej działalności łączyła krajoznawstwo z turystyką pieszą. Pewna część aktywnych działaczy Klubu „Varsovia” posiadała uprawnienia Przodowników Turystyki Pieszej. Przypominam nazwiska i numery uprawnień tych osób, w kolejności wpisania ich do Rejestru Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK: Krystyna Serwaczak 97/II, Tyszk Jan 233/III, Serwaczak Janina 505/II, Barbara Prandacka 1300/III, Danuta Ogłaza 2194/II, Ryszard Ornowicz 2195/II. Po odbyciu kursu i pomyślnie zdanym egzaminie, osoby te otrzymywały uprawnienia – na województwo miejsca zamieszkania, świadczyła o tym umieszczona po numerze rzymska cyfra III oraz odznaka funkcyjna (potocznie zwana „blachą” w kolorze niebieskim). Część z wymienionych osób rozszerzała uprawnienia na kolejne wybrane województwa (po numerze cyfra II – odznaka żółta). Określały to precyzyjnie odpowiednie zapisy w Regulaminie Przodownika Turystyki Pieszej³.

Najbardziej zaangażowana w popularyzację pieszych wędrówek w tym gronie była Krystyna Serwaczak, ówczesna Prezes Klubu „Varsovia”. Doskonale znalazła swe miejsce w środowisku kadry pieszej. Chętnie brała udział w organizowanych co roku, z końcem lata lub wczesną jesienią, Ogólnopolskich Złotach Przodowników Turystyki Pieszej. Ta najstarsza impreza Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK jest nieprzerwanie organizowana od 1958 r. W bogatym programie, tej przeznaczonej dla kadry pieszej imprezy, poruszane były między innymi tematy związane z popularną w tamtych latach działalnością Klubów zrzeszających amatorów pieszych wędrówek.

W pierwszej połowie lat 60. nastąpił dynamiczny rozwój Klubów Pieszych PTTK. Według danych statystycznych w 1967 r. działało na terenie Polski 79 Klubów Pieszych (4.666 członków)⁴.

W 1968 r., podczas XVI Ogólnopolskiego Zlotu Przodowników Turystyki Pieszej w Gdańsku, na wniosek uczestników podjęto uchwałę o potrzebie organizowania spotkań przedstawicieli Klubów Przodowników Turystyki Pieszej. W efekcie tej uchwały w dniach 2-3 sierpnia 1969 r. odbyło się w Warszawie I Ogólnopolskie Spotkanie Przedstawicieli Klubów Pieszych. Inspiratorką tego wydarzenia była Krystyna Serwaczak, późniejsza Prezes Klubu Turystyczno-Krajoznawczego „Varsovia”. Organizatorami spotkania byli: Klub Turystyczno-Krajoznawczy „Varsovia”, Komisja Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK, Zarząd Oddziału Stołecznego PTTK. Patronat nad całością przyjął Komisja Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK.

W tym pierwszym spotkaniu wzięło udział 39 przedstawicieli Klubów. W materiałach spotkania odnotowano obecność następujących Klubów pieszych: Lublin – „Żurawie”, „Dromadery”, „Żaczki”; Chrzanów – „Drapichrusty”, Grudziądz – „Kwanty”, „Włóczyki”, Toruń – „Obieżyświaty”, Wrocław – „Perpedes” i „Wyrypiarze”, Wałbrzych – „Nietoperze”, Augustów – „Chodaki”, Białystok – „Stonogi”, Bydgoszcz – „Powsinogi” i „Piętaszki”, Puławy – „Azymut”, Warszawa – „Tuptusie”, Koszalin – „Słowińce”, Olsztyn – „Oltupie”, Szczecin – „Wiercipięty”, Gdańsk – „Bąbelki”, „Pomorze” i „Dreptusie”.

³ Regulamin KTP ZG PTTK.

⁴ „50 lat Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK w Warszawie”, praca zbiorowa. Andrzej Stróżecki, „Kluby Piesze i Przodowników Turystyki Pieszej”, Warszawa 2002, s. 155-158.

W pierwszym dniu spotkania, 2 sierpnia 1969 r., przedstawiciele Klubów uczestniczyli w III Rajdzie „Po kamienistej drodze” do Pęcic. Drugiego dnia obradowano w sali Domu Turysty przy Krakowskim Przedmieściu 4/6.

Spotkanie uznano za pożyteczne i postanowiono je kontynuować w następnych latach. Kolejne spotkania, pod nieformalną nazwą „Unia Klubów Pieszych”, odbywały się przez kilkanaście lat, raz do roku w różnych częściach Polski⁵.

Fot. zbiory autora

„X Ogólnopolskie Spotkanie Klubów Turystyki Pieszej” odbyło się w dniach 29-30 marca 1980 r. w Warszawie, w Sali Konferencyjnej ZG PTTK. Organizował je Klub PTTK „Varsovia”, wspólnie z harcerskim Klubem PTTK „Wyga”. Ostatnie udokumentowane „XIII Ogólnopolskie Spotkanie Klubów Turystyki Pieszej” odbyło się 1989 r., organizatorami były szczecińskie Kluby „Wiercipięty”, „Solartrakt” i „Kompas”.

Należy wspomnieć pewien sympatyczny zwyczaj związany z aktywnością Krystyny Srewaczak w środowisku Przodowników Turystyki Pieszej. Zwyczaj ten pojawił się spontanicznie, jako wyraz koleżeńskiej sympatii i uznania dla gospodarzy, organizatorów kolejnych Ogólnopolskich Złotów Przodowników Turystyki Pieszej. W ostatnim dniu Zlotu, tuż przed oficjalnym zakończeniem imprezy i jej podsumowaniu, do siedzącego w prezydium Komandora Zlotu podchodzili kolejno przedstawiciele grup reprezentujących poszczególne województwa lub Kluby oraz Komisje Piesze z różnych stron Polski i dziękując za gościnę, wręczali mu, w formie upominków, przewodniki, foldery, wydawnictwa krajoznawcze, proporczyki oraz pamiątki dotyczące ich regionu. Bywały to lalki w strojach ludowych, ceramika regionalna itp. Spontaniczną inicjatorką tego rodzaju serdecznych podziękowań była Krystyna Serwaczak⁶, Prezes Klubu „Varsovia” z Warszawy. Za jej przykładem w następnych latach ruszyli inni.

⁵ Nazwa ta nie uzyskała pełnej aprobaty środowiska Przodowników Turystyki Pieszej.

⁶ Krystyna Serwaczak (1930-2016) – w 1966 r. współtwórczyni, następnie wieloletni Prezes Klubu Krajoznawczego „Varsovia”. W 1969 r. inicjatorka Ogólnopolskich Spotkań Klubów Pieszych. Inicjatorka Rajdów „Po kamienistej drodze” do Pęcic. Przodownik Turystyki Pieszej (nr 97), Honorowy Przodownik Turystyki Pieszej (373H). Odznaczona Złotą Honorową Odznaką PTTK, Złotą Odznaką Zasłużony Działacz Turystyki, Odznaką Honorową Warszawskiego Zarządu Wojewódzkiego PTTK „Nike”, Odznaką Honorową Oddziału Stołecznego PTTK.

Niekiedy do komandorów Złotów, w zależności od sympatii i oceny imprezy, ustawiały się dosyć długie szeregi. Obserwacje moje dotyczą 45 Złotów i muszę stwierdzić, że wraz z upływem lat ten sympatyczny zwyczaj niestety stopniowo zanikał. Obecnie zdarzają się jedynie sporadyczne, jednostkowe przypadki takiego rodzaju koleżeńskich podziękowań. Dzięki swej towarzyskiej aktywności Krystyna Serwaczak zapisała się w historii tej popularnej ogólnopolskiej imprezy. Niezależnie od zakresu posiadanych uprawnień terenowych, osobom szczególnie zasłużonym w popularyzacji pieszego, krajoznawczego wędrownictwa, Komisja Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK nadaje godność Honorowego Przodownika Turystyki Pieszej (po numerze w rejestrze Honorowych litera H i odznaka w kolorze czerwonym). We wrześniu 1993 r., w trakcie XXXVI Ogólnopolskiego Złotu Przodowników Turystyki Pieszej, który odbywał się w Chełmie, tytuł Honorowego Przodownika Turystyki Pieszej nr 373/H otrzymała Krystyna Serwaczak.

Fot. zbiory autora

W 1971 r. Krystyna Serwaczak, znając moją twórczość plastyczną, zwróciła się do mnie z prośbą o wykonanie projektu znaczka metalowego na V Rajd „Po kamienistej drodze”. Projekt chętnie wykonałem, umieszczając w centralnym punkcie wizerunek żołnierskiego orła z pęcickiego Pomnika. W tamtych latach wszelkie wizerunki orła w koronie stanowiły swoiste „tabu”. Pomimo to, mój projekt został zaakceptowany przez Klub „Varsovia” i znaczek został wykonany (prawdopodobny nakład 150-200 sztuk)⁷. Było to niewątpliwie śmiałe posunięcie. Znaczek cieszył dużym powodzeniem wśród turystów i kolekcjonerów, został on błyskawicznie rozprowadzony. Pojawienie się znaczków z orłem w koronie zostało dostrzeżone przez władze, rozpoczęły się poważne problemy dla Oddziału Stołecznego PTTK. Zagrożone zostało funkcjonowanie Klubu, poważne konsekwencje zagrażały Krystynie Serwaczak i autorowi projektu znaczka. Na szczęście Klub „Varsovia” miał oddanych przyjaciół w gronie kombatantów Obwodu IV Armii Krajowej Ochota, którzy 2 sierpnia 1944 r.

⁷ Znaczek V Rajd „Po kamienistej drodze” został wykonany bez obowiązującego zezwolenia wydawanego przez Główny Urząd Kontroli Prasy Publikacji i Wydawnictw przy ul. Mysiej 5 w Warszawie.

walczyli w Pęcicach. Dzięki ich wsparciu i interwencji udało się „tę burzę” wyciszyć. Rajd „Po kamienistej drodze” do Pęcic utrzymano. Wykonałem jeszcze jeden, tym razem „grzeczny”, projekt znaczka z sylwetką Pomnika „Małego Powstańca”. Jednak w zaistniałej sytuacji projekty znaczków rajdowych, już bez orłów, powierzono Leszkowi Białkowskiemu, Prezesowi Klubu „Słonecznego” PTTK. Po dziesięciu latach (1982 r.), gdy sytuacja w kraju uległa zmianie, Krystyna Serwaczak poprosiła mnie o kolejne znaczki. Zgodziłem się, przyjmując zasadę – w kompozycji plastycznej każdego znaczka zawieram trzy symbole: Orła w Koronie, Krzyż i Znak Polski Walczącej.

Znaczki Rajdów „PO KAMIENISTEJ DRODZE” autorstwa Włodzimierza Majdewicza – cz.1
Fot. zbiory autora

Znaczki Rajdów „PO KAMIENISTEJ DRODZE” autorstwa Włodzimierza Majdewicza – cz.2
Fot. zbiory autora

Dziesięcioletnia przerwa (1972-1982) w projektowaniu znaczków na potrzeby Rajdów „Po kamienistej drodze” do Pęcic, nie oznaczała bynajmniej przerwania czy zawieszenia mojej współpracy z Klubem PTTK „Varsovia”. Pełniąc w tym czasie funkcję m.in.⁸ Wiceprezesa Oddziału Stołecznego do spraw programowych, starałem się w trudnych dla Klubu sytuacjach wspierać, jego przesyconą patriotycznymi treściami, działalność. W 1984 r., w związku z 40. ROCZNICĄ POWSTANIA WARSZAWSKIEGO, w Klubie „Varsovia” pojawiła się inicjatywa wydania okolicznościowego medalu. Zwrócono się do mnie z prośbą o wykonanie projektu. Na awersie medalu umieściłem z lewej strony napis: „40. ROCZNICA POWSTANIA WARSZAWSKIEGO”. Po prawej, w „symbolicznym” otworze po pocisku, wieniec z liści dębu i wawrzynu. Na rewersie całą płaszczyznę wypełniają symbole: krzyż z orłem żołnierskim u szczytu, w centrum – stylizowany napis „PĘCICE 1944-1984 PO KAMIENISTEJ DRODZE”, poniżej Znak Polski Walczącej. Medal o średnicy 70 mm wybito w Mennicy Państwowej z tombaku patynowanego, w nakładzie 510 szt. Oficjalnym emitentem był Oddział PTTK im. Wiktora Krawczyka w Warce⁹. Wydanie medalu w tej wersji technicznej było możliwe dzięki osobistemu zaangażowaniu i koneksjom Władysława Gwardysa z Warki, przyjaciela i wieloletniego bywalca Rajdów „Po kamienistej drodze”.

Medal ten cieszył się dużym powodzeniem i był dwukrotnie wznawiany przez Mennicę Państwową

⁸ Autor w latach 1977-2010 był Członkiem Prezydium, Wiceprezesem i Przewodniczącym Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK.

⁹ Katalog „MEDALE MENNICY PAŃSTWOWEJ 1984-1988”, Warszawa 1990, pozycja 82 – Medal „40. ROCZNICA POWSTANIA WARSZAWSKIEGO”, autor Włodzimierz Majdewicz.

Pęcice 29 lipca 1984 r. Władysław Gwardys¹⁰, Marianna Nagórna z Warki, zaprzyjaźniony franciszkanin z Niepokalanowa i Włodzimierz Majdewicz
Fot. zbiory autora

Krystyna Serwaczak – Pęcice 29 lipca 1984 r.
Fot. zbiory autora

¹⁰ Władysław Gwardys (1933-2017) – wieloletni członek Zarządu Oddziału PTTK w Warce. Członek Komisji Turystyki ZG PTTK (1966-1977), wiceprzewodniczący KTP ZG PTTK, Honorowy Przewodniczący KTP ZG PTTK, członek Zarządu Głównego PTTK (1981-1985), Honorowy Przewodnik Turystyki Pieszej, **Honorowy Członek PTTK.**

W 1988 r., z inicjatywy Krystyny Serwaczak, Klub „Varsovia” postanowił wydać medal pamiątkowy poświęcony Stefanowi Jaroniowi Kowalskiemu. Zwrócono się wówczas do mnie z propozycją wykonania projektu medalu i o pomoc w jego realizacji. Wahalem się, ponieważ znałem i ceniłem Harcmistrza Stefana Jaronia Kowalskiego i wbrew pozorom nie ułatwiało to wykonania portretowej podobizny. Bo tylko taką wersję medalu brałem pod uwagę. Jednak po namowach projekt wykonałem.

Na awersie medalu umieściłem portretową podobiznę Stefana Jaronia Kowalskiego i daty 1915-1979 (rok urodzin i śmierci Stefana Jaronia Kowalskiego). Na rewersie znalazł się Krzyż Harcerski starego wzoru, zgodnego z przedwojennym oryginałem (z moich zbiorów) oraz słowa: „PEDAGOGOWI – HARCERZOWI – ŻOŁNIEROWI POWSTANIA WARSZAWSKIEGO – KRAJOZANWCY – KLUB PTTK VARSOVIA”.

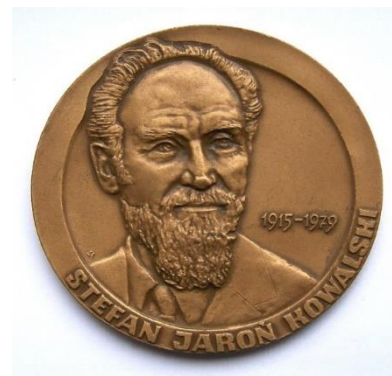
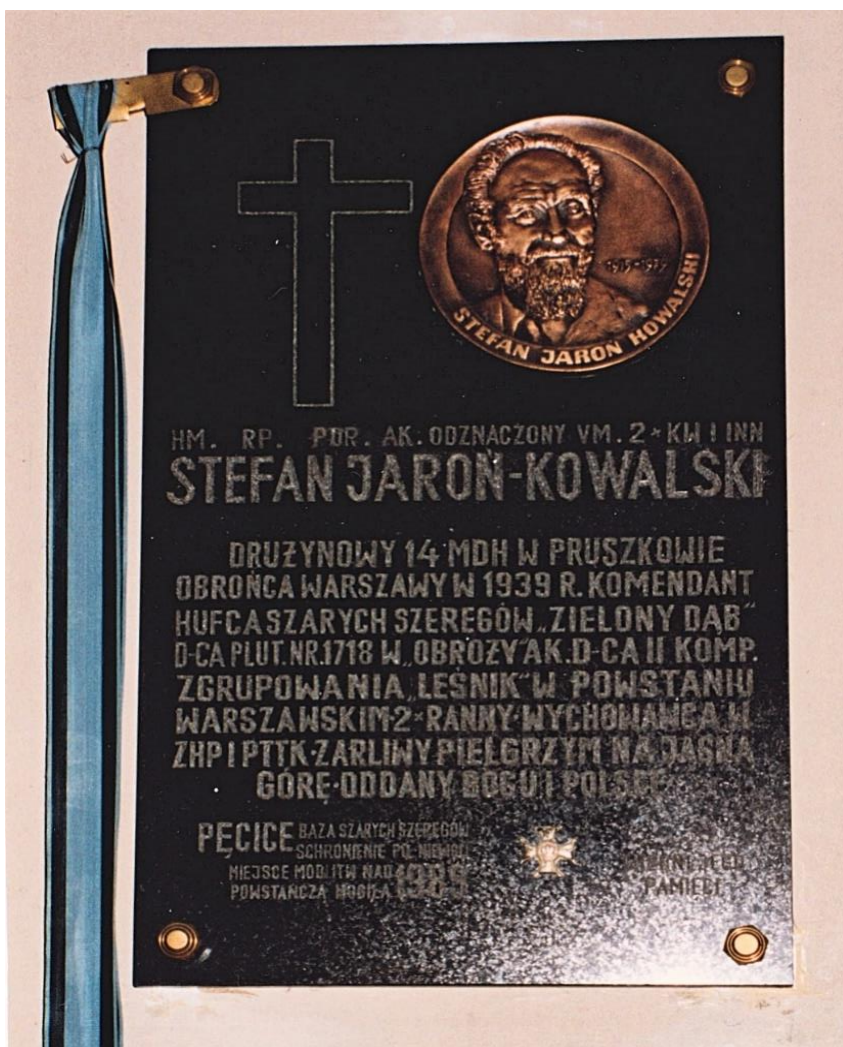
Medal o średnicy 70 mm został wykonany w Mennicy Państwowej z tombaku w dwóch wersjach¹¹. Tombak srebrzony i oksydowany – 150 szt., tombak oksydowany i patynowany 370 szt. Oficjalnym emitentem medalu był ponownie Oddział PTTK w Warce.

Fot. zbiory autora

W dniu 11 czerwca 1989 r., w 10. rocznicę śmierci Stefana Jaronia Kowalskiego, patrona Klubu PTTK „Varsovia”, w kościele parafialnym pod wezwaniem Św. Apostołów Piotra i Pawła w Pęcicach, odprawiona została msza święta w intencji zmarłego. Na ścianie, wewnątrz świątyni, odsłonięto i poświęcono wykonaną z tej okazji tablicę pamiątkową, wykonaną według mojego projektu. Tablicę odsłonił będący gościem honorowym uroczystości, **Stanisław Broniewski „Orsza” (1915-2000), legendarny naczelnik „Szarych Szeregów”**.

¹¹ Katalog „MEDALE MENNICY PAŃSTWOWEJ 1984-1988”, Warszawa 1990, pozycja katalogowa 870 – Medal „STEFAN JARON KOWALSKI 1915-1979”, autor Włodzimierz Majdewicz.

Fot. zbiory autora

Na tablicy z czarnego granitu umieściłem odlany w miedzi oksydowany medalion – była to powiększona kopia awersu (30 cm średnicy) opisanego wyżej, a wydanego w 1984 r., medalu z portretem Stefana Jaronia Kowalskiego¹². Poniżej znalazł się tekst informujący o kolejnych dokonaniach zmarłego, w obronie Warszawy we wrześniu 1939 r., w latach okupacji, Powstania Warszawskiego 1944 r. i w latach powojennych¹³. Poniżej wmontowałem oryginalny Krzyż Virtuti Militari. Z lewej strony, obok tablicy, umieszczono ofiarowaną przeze mnie wstęgę Krzyża Virtuti Militari. W uroczystej mszy świętej brała udział rodzina zmarłego, liczne drużyny harcerskie, Sztandar Oddziału Stołecznego PTTK i grono przyjaciół Stefana Jaronia Kowalskiego, kombatanci żołnierze Armii Krajowej z Batalionu „Leśnik” oraz VII Obwodu „Obroża” Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej. W drugiej części uroczystości, przy Pomniku w Pęcicach, miałem zaszczyt wręczyć druhowi „Orszy” medal z wizerunkiem Harcmistrza Kapitana Stefana Jaronia Kowalskiego. Organizatorem uroczystości był Klub PTTK „Varsovia”, ze szczególnym osobistym zaangażowaniem Krystyny Serwaczak.

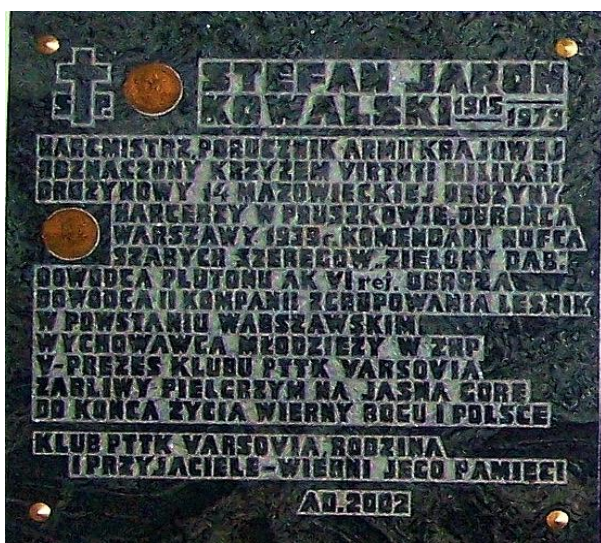
¹² Fundatorką medalionu była Bronisława Lipka, seniorka, działaczka PTK, PTTK i Ligi Ochrony Przyrody.

¹³ Pełny tekst z tablicy pamiątkowej „HM. POR. AK. ODZNACZONY VM. 2-KW I INN. STEFAN JARON KOWALSKI – DRUŻYNOWY 14. MDH W PRUSZKOWIE, OBROŃCA WARSZAWY W 1939 R. KOMENDANT HUFCA SZARYCH SZEREGÓW „ZIELONY DĄB”, DOWÓDCA PLUTONU 1718 W „OBROŻY” AK, DOWÓDCA II KOMPANII ZGRUPOWANIA „LEŚNIK” W POWSTANIU WARSZAWSKIM. 2 RAZY RANNY, WYCHOWAWCA W ZHP I PTTK, ŻARLIWY PIELGRZYM NA JASNĄ GÓRĘ, ODDANY BOGU I POLSCE”.

Fot. zbiory autora

W sobotę 19 października 2002 r., podczas uroczystej mszy świętej koncelebrowanej pod przewodnictwem ks. biskupa Mariana Dusia w asyście sześciu księży, w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Wspomożycielki Wiernych przy ul. Conrada 7 w Warszawie, w Kaplicy zwanej „Panteonem PTTK”, odsłonięto i poświęcono cztery tablice pamiątkowe¹⁴. Jedną z nich była tablica poświęcona Stefanowi Jaroniowi Kowalskiemu, wykonana z ciemnoszarego granitu według mojego projektu, z inicjatywy Krystyny Serwaczak i Zarządu Klubu „Varsovia”. Poświęcono również 19 witraży w oknach Kaplicy, przedstawiających rośliny chronione.

Fot. zbiory autora

¹⁴ Tablicami uhonorowani zostali: 1) Ks. prał. płk. Tadeusz Uszyński, Honorowy Przodownik Turystyki Pieszej PTTK, kapelan kawalerzystów i kombatanów Armii Krajowej, 2) Stefan Jaroń Kowalski, 3). Ks. Jan Wiśniewski, kanonik Kapituły Sandomierskiej, historyk, regionalista, patron Oddziału PTTK w Radomiu, 4) Żołnierze Armii Krajowej Powstańczych Oddziałów Specjalnych „Jerzyki”.

Inspiratorem witraży i organizatorem uroczystości był Prezes Oddziału Stołecznego PTTK, Tadeusz Martusewicz, kustosz „Panteonu PTTK”¹⁵. Fundatorami tablic pamiątkowych i witraży byli członkowie Oddziałów PTTK z całej Polski oraz Dyrekcja Kampinoskiego Parku Narodowego. W uroczystości brali udział liczni członkowie PTTK oraz przedstawiciele środowisk kombatanckich – przybyli ze swoimi sztandarami (17 pocztów sztandarowych). W uroczystości wziął udział chór z Nowego Sącza i kapela góralska z Podhala. Śpiewał również Jerzy Antepowicz – tenor, kombatant, wieloletni Przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Turystyki Pieszej PTTK w Warszawie, Honorowy Przodownik Turystyki Pieszej.

W 2016 r. wystąpiłem z inicjatywą ustanowienia honorowego wyróżnienia – Medalu „ORZEŁ PĘCICKI”. Przedstawiłem jednocześnie projekt graficzny medalu oraz wstępną propozycję zasad jego funkcjonowania. Moja propozycja spotkała się z pełną aprobatą środowiska kombatanatów Armii Krajowej, PTTK oraz Gminy Michałowice – gospodarza terenu. Medal Honorowy „ORZEŁ PĘCICKI” od 2019 r. przyznawany jest przez powołaną w tym celu Kapitułę, jako zaszczytne wyróżnienie i uroczyste wręczany podczas Rajdów „Po kamienistej drodze” oraz październikowych Młodzieżowych Rajdów Pęcickich. Medal o średnicy 70 mm wykonano w Firmie „Fan Gift” w Warszawie z oksydowanego, lekko patynowanego, mosiądzu. Na awersie umieściłem moją symboliczną kompozycję, Żołnierskiego Orła splecionego ze znakiem Polski Walczącej¹⁶ i cytat z wiersza Tadeusza Gajcego. Medale wręczane są wraz z dyplomami opatrzonymi godłem Gminy Michałowice i znakiem Oddziału Stołecznego PTTK

Fot. zbiory autora

¹⁵ Tadeusz Martusewicz (1935-2016) – twórca „Panteonu PTTK”, wieloletni Członek Zarządu Głównego PTTK, wieloletni Prezes Oddziału Stołecznego PTTK, **Członek Honorowy PTTK**.

¹⁶ Tę symboliczną kompozycję opracowałem w 1985 r. i umieściłem na znaczku XIX Rajdu „PO KAMIENISTEJ DRODZE”.

Pęcickie znaczki i medale zainteresowały warszawskich numizmatyków. Jesienią roku 2013 w kwartalniku „Warszawskie Zeszyty Numizmatyczne”, nr 4 (24) październik-grudzień 2013, wydawanym przez Warszawskie Towarzystwo Numizmatyczne, ukazał się artykuł Bolesława Borowskiego pod tytułem „Po kamienistej drodze”. Autor pierwszą część tekstu poświęca historii boju i rozstrzelania Powstańców 2 sierpnia 1944 r. w Pęcicach. Następnie omawia szczegółowo wydawane przy okazji naszego Rajdu znaczki, plakietki i medale. Szczególnie cenna jego zadaniem jest pewna grupa znaczków, co zamknął to w zdaniu: (...) *Odznaki z lat 1998 do bieżącego, charakteryzują się rozwiniętymi formami rozwiązań graficznych. Wszystkie one prezentują wysoką jakość artystyczną.* W minionych latach moje metalowe znaczki rajdowe i medale związane z Pęcicami były eksponowane wraz z innymi pracami w trakcie indywidualnych wystaw autorskich. Znajdują się one również w stałych zbiorach Muzeum Medalierstwa we Wrocławiu, w Muzeum Warszawy oraz w zbiorach wielu kolekcjonerów.

W kruchcie kościoła parafialnego w Pęcicach znajduje się oszklona tablica zawierająca zdjęcia poległych 2 sierpnia 1944 r. Powstańców. W 2014 r., w 70. rocznicę Powstania Warszawskiego, dokonano renowacji i uzupełnienia tej gabloty. W związku z tymi pracami, na prośbę inicjatorów tych działań, zaprojektowałem metaloplastyczne zwieńczenie gabloty. Jest to znacznych rozmiarów mosiężna, przestrzenna kompozycja plastyczna, zawierająca związaną z bojem pod Pęciami symbolikę.

Kompozycja przed instalacją
Fot. zbiory autora

W sobotę 16 czerwca 2018 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Wspomożycielki Wiernych przy ul. Conrada 7 w Warszawie, w „Panteonie PTTK”, po mszy świętej w intencji Krystyny Serwaczak, celebrowanej przez ks. dr. prała Jana Szubkę, w obecności pocztu sztandarowego Oddziału Stołecznego PTTK, Prezydium Zarządu Oddziału Stołecznego PTTK z Prezesem Andrzejem Matzem na czele, odsłonięta i poświęcona została tablica pamiątkowa. Znalazły się tam m. in. ważne i wiele mówiące słowa „**STRAŻNICZKA PĘCKIEGO MAUZOLEUM**”. W uroczystości uczestniczyła liczna grupa członków Klubu PTTK „Varsovia” i jego przyjaciół. W ciepłych, serdecznych słowach, wspomniął Krystynę Serwaczak Jerzy Pamrów, ówczesny

Prezes Klubu „Varsovia” i jej wieloletni współpracownik. Piękną oprawę uroczystości stanowiła obecność harcerzy i młodzieży szkolnej.

Fot. zbiory autora

W dniu 5 sierpnia 2018 r. odbył się 52. Rajd „PO KAMIENISTEJ DRODZE” do Pęcic. W kościele parafialnym pod wezwaniem Św. Apostołów Piotra i Pawła w Pęcicach odbyła się uroczysta msza święta w intencji poległych i rozstrzelanych 2 sierpnia 1944 r. Powstańców Warszawskich oraz Krystyny Serwaczak, inicjatorki i wieloletniej Kierowniczkii Rajdów „PO KAMIENISTEJ DRODZE”. Po mszy nastąpiło odsłonięcie i poświęcenie tablicy pamiątkowej Krystyny Serwaczak. Incjatorem tego przedsięwzięcia był Jerzy Pamrów, Prezes Klubu PTTK „Varsovia”, który zaproponował mi wykonanie projektu tablicy. Zgodnie z moją sugestią tablicę umieszczono poniżej tablicy Stefana Jaronia Kowalskiego, patrona Klubu „Varsovia”, umieszczono tam Medal „ORZEŁ PĘCICKI”. Nastąpił tu szczególny wyjątek (za zgodą Kapituły), gdyż medal ten nie bywa nadawany pośmiertnie. Gest ten w pełni uzasadnia treść tablicy.

Fot. zbiory autora

Przed nami uroczyste obchody 60-lecia Klubu PTTK „Varsovia”. Właśnie kończę związany z tym jubileuszem tekst do Biletynu „Biwak”. Kończę również projekt okolicznościowego medalu na 60-lecie „Varsovii” i 60. Rajd „Po kamienistej drodze” do Pęcic.

